

Henricus Cock (1794-1866) keldergraf 141, vak B
Hoogleraar rechtsgeleerdheid en conservatief politicus

Personalia

Geboren: 16 juni 1794 te Almelo

Zoon van: Conrad Cock en Bartha Lambers

Gehuwd met: Aleida Maria Engelberts op 8 juli 1823 te Nordhorn

Overleden: 20 oktober 1866 te Leiden

Begraven: 25 oktober 1866

Samenvatting

Hendrik Cock, geboren in Almelo, doorliep de Latijnse school in Deventer. Vervolgens studeert hij daar klassieke letteren en rechten aan het Atheneum Illustre, waarna hij aan de universiteit van Utrecht rechtsgeleerdheid studeert en daarin promoveert.

Na zijn promotie wordt hij in 1821 hoogleraar rechten aan het Atheneum Illustre in Deventer. In 1825 benoemt de universiteit Cock tot hoogleraar rechtsgeleerdheid.

Cock heeft veel juridische kennis en is zeer belezen. Zijn colleges zijn duidelijk, maar de stof van deze conservatieve man nogal ouderwets.

In 1823 trouwt hij met Aleida Engelberts. Het echtpaar krijgt zes kinderen, die allen ongehuwd blijven. Cock is dankzij het familiekapitaal een rijk man en bezit vier huizen op het Rapenburg.

Hij is ook politiek actief en is van 1835 tot 1865 lid van de Leidse gemeenteraad, waarin hij het regelmatig aan de stok heeft met Thorbecke. In 1848, Cock is dan ook lid van de Tweede Kamer, stemt hij tegen een de grondwet van Thorbecke.

Tot zijn studenten behoren twee zonen van koning Willem II: de latere koning Willem III en diens broer prins Alexander. Speciaal voor hen schrijft Cock het handboek 'Natuur-, Staats- en Volkenrecht'.

Cock is lid van diverse wetenschappelijke organisaties, Ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw en Grootofficier in de Orde van de Eikenkroon.

In 1866 overlijdt Hendrik Cock op 72-jarige leeftijd. Hij was lang van gestalte, had een opgeruimd karakter, aan het einde van zijn leven in zichzelf gekeerd.

Cock was een gelovig mens, die veel kracht putte uit de Bijbel. Hij zag geen tegenstelling tussen geloof en wetenschap.

Hoogleraar Hendrik Cock

Volledige versie

Zijn jeugd en studie

Henricus (Hendrik) Cock wordt op 16 juni 1794 te Almelo geboren als oudste kind van Conrad Cock en Bartha Lambers. Het ouderlijk gezin telt zeven kinderen en stamt af van de Overijsselse tak van het Bremer geslacht Coccejus. Vader Conrad is een geleerd en beschaafd man, die erop toeziet dat zijn kinderen een goede opleiding krijgen. Hendrik verliest zijn vader in 1814, als hij een twintigjarige student is.

Tussen 1805 en 1810 bezoekt hij de Latijnse school in Deventer, waar het gezin inmiddels naartoe is verhuisd. Rector en latinist Johannes Sterke ziet Hendriks kwaliteiten en geeft hem privaattles. Dit vormt de basis voor Cocks liefde voor het Latijn, een taal waarin hij zowel in woord als geschrift uitermate vaardig is. Het Latijn bepaalde ook zijn keuze om na het verlaten van de Latijnse school aan het Atheneum Illustre in Deventer klassieke letteren te gaan studeren. In Janus Otto Sluiter treft Hendrik daar opnieuw een inspirerend docent. Daarnaast volgt hij daar een opleiding in de rechten.

Het Atheneum Illustre te Deventer

Hij wordt in hoge mate geboeid door de colleges van de jurist De Brueys. Als deze in 1816 hoogleraar in Utrecht wordt, adviseert hij Hendrik om ook deze overstap te maken, iets wat Cock inderdaad doet. Zijn moeder, die haar echtgenoot net heeft verloren, heeft moeite met zijn vertrek uit Deventer. Naast Brueys zijn in Utrecht Arntzenius en De Rhoer zijn belangrijkste docenten.

Hendrik is een ijverige en getalenteerde student. Die regelmatig tot diep in de nacht studeert en dan in de vroege ochtend op college toch aanwezig is. Hoezeer hij als student reeds uitblinkt, blijkt uit het feit dat hij tot driemaal toe - van de universiteiten van Utrecht, Groningen en Leiden - een academische prijsvraag met goud bekroond ziet worden.

Maar Cock gunt zich ook de tijd om te ontspannen.

Jan-Richard de Brueys

Zo maakt hij met zijn Almelose vriend Pathe in de zomer van 1819 een lange voettocht van vier maanden langs de Rijn naar Zwitserland om vervolgens via Frankrijk weer naar Nederland terug te wandelen.

In 1821 promoveert hij op het proefschrift *De Argumento ab analogia ejusque a legis interpretatione differentia* (Over het verschil tussen argumentatie en analogie en interpretatie van de wet) tot doctor in de rechtsgeleerdheid.

Hoogleraar te Deventer

Na zijn promotie is Hendrik van plan om advocaat worden, maar als hij gevraagd wordt om hoogleraar rechten aan het Atheneum Illustre in Deventer te worden, neemt hij dit aanbod aan. Zijn inaugurale rede is getiteld *Oratio de philosophico Jurisprudentiae studio ad fructus utilissimo et ad voluptatem suavissimo* en gaat over de wijsgerige kant van de beoefening van de rechtsgeleerdheid, die hoogst nuttig en genoeglijk is.

Aan deze instelling is hij tussen 1821 en 1825 werkzaam. Hij ontplooit in Deventer ook zijn politieke en maatschappelijke activiteiten. Cock is lid van de plaatselijke Schoolcommissie en plaatsvervangend lid van de Provinciale Staten van Overijssel.

In 1825 aanvaardt hij een professoraat in Leiden. Deventer tracht hem via een flinke traktementsverhoging nog te behouden, maar deze poging is tevergeefs.

Huwelijk en gezin

Op 8 juli 1823 trouwt Hendrik Cock met Aleida Maria Engelberts (1799-1841). Het huwelijk wordt voltrokken in het Duitse Nordhorn, de geboorteplaats van Aleida. Zij krijgen vier dochters en twee zonen: Bertha (1824-1895), Johanna (1826-1872), Conraad (1827-1908), Henricus (1830-1856), Anna (1833-1901) en Christina (1835-1891). Alle zes kinderen blijven ongehuwd. Zijn vrouw Aleida overlijdt in 1841 op 42-jarige leeftijd na 'een smartelijk lijden'.

Als Cock in 1825 hoogleraar in Leiden wordt, huurt hij het pand Rapenburg 61, het latere Snouck Hurgronjehuis, om er met vrouw en eerste kinderen te gaan wonen. Vanaf 1830 woont het gezin op Rapenburg no. 48, in het Huis van Leyden, dat geldt als 'het grootste woonhuis van Leiden'. Hier worden de laatste drie kinderen geboren.

Kleine beneden voorkamer van Rapenburg 48 in de stijl van Lodewijk XIV

Hoogleraar te Leiden (1)

Bij Koninklijk Besluit van 26 september 1825 stapt Cock dus over naar de universiteit van Leiden, waar hij hoogleraar rechtsgeleerdheid wordt met als onderwijstaak Publiek Recht, Natuurrecht, Volkenrecht en Strafrecht. Hij is de opvolger van de vermaarde hoogleraar Kemper.

Op 8 februari 1826, de dies van de Leidse universiteit, aanvaardt hij dit ambt met een rede over het universele publieke staatsrecht, dat heilvol is voor de vrede en de rust van de Staat (*Oratio de Juris Publici Universalis studio ad Civitatis pacem otiumque fructuosissimo*).

Zijn colleges, in sierlijk Latijn gegeven (na 1860 ook in het Nederlands, behalve strafrecht, dat bleef in het Latijn), worden geroemd om hun degelijkheid. De inhoud is ouderwets, in de geest van Grotius en Pudendorf.

Koning Willem III

Tot zijn studenten behoren twee zonen van (de latere) koning Willem II: de latere koning Willem III en diens broer prins Alexander. Speciaal voor hen schrijft Cock het handboek 'Natuur-, Staats- en Volkenrecht', dat in 1837 wordt gepubliceerd bij hij afstuderen van Willem. Cock doet van het afsluitende examen verslag in een uitgebreide brief aan Willems moeder, de van oorsprong Russische Anna Paulowna.

Cock wordt, samen met de andere hoogleraren die Willem onder hun hoede hadden - Tydeman (staathuishoudkunde) en Hofman Perelman (geschiedenis) - enkele dagen later gevraagd om in het paleis te Den Haag in 'geklede rokken en degens' te komen dineren.

Bij die gelegenheid overhandigt Cock zijn handboek aan koning Willem I, die uiterst tevreden is over de zorg besteed aan zijn kleinzons.

Koning Willem III (1856)

Hoogleraar te Leiden (2)

Studenten schetsen Cock als een man met een uitgebreide kennis en grote belesenheid. Zijn colleges zijn duidelijk en Cock verstaat de kunst om zelfs de meest ingewikkelde onderwerpen duidelijk te behandelen. Hij wist met overtuiging zijn standpunten over te brengen en te verdedigen.

Natuurlijk zijn er ook punten van kritiek. Hij is regelmatig te laat bij het geven van college, soms wel driekwartier, zijn dictaat is ouderwets ('van zo'n dertig jaren her') en weinig inspirerend, en hij kraakt vrijwel alles af wat van Franse oorsprong is. Ook zijn de studenten slecht te spreken over de collegeruimte: 'Wij treden een soort lokaal binnen, dat van den paardenstal den ingang en den reuk heeft, en welks eenige

gelijkheid aan eene college-kamer daarin bestaat, dat er banken geplaatst zijn', aldus de Almanak van 1863. In 1834/35 is Cock rector magnificus.

Hoogleraar Cock

Cock heeft niet veel gepubliceerd. Tot die weinige publicaties behoren onder andere 'De regten der stad Leiden op het Haarlemmermeer' en 'De regten der Nederduitsche Hervormde Gemeente te Leyden op het Huiszittenhuis aldaar'. Wat deze laatste publicatie betreft, komt Cock tot de conclusie dat de Huiszittenhuizen niet als stedelijke, maar als geestelijke instellingen beschouwd moeten worden.

Misschien wel zijn opmerkelijkste publicatie is het in 1837 verschenen handboek 'Natuur-, Staats- en Volkenregt' voor de Koninklijke Hoogheden Willem Alexander Paul Frederik Lodewijk, Erfprins van Oranje, en Willem Alexander Frederik Constantijn Nicolaas Michaël, Prins der Nederlanden.

Lidmaatschappen en onderscheidingen

Vanaf 1826 is Cock lid van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde en van het Provinciaal Utrechts Genootschap van Kunsten en Wetenschappen. In 1827 wordt hij lid van de Hollandsche Maatschappij van Fraaije Kunsten en Wetenschappen.

In 1837 wordt Cock benoemd tot Ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw en in 1858 tot Grootofficier in de Orde van de Eikenkroon. Deze laatste hoge onderscheiding ontvangt hij van zijn vroegere student koning Willem III.

Politiek

Van 1835 tot 1865 is Cock lid van de Leidse gemeenteraad. Hij is daar de aanvoerder van een grote conservatieve meerderheid. Deze stelde zich op tegen de liberale stroming die zich vanaf 1830 terrein wint met Leiden als een van de belangrijkste centra door de aanwezigheid van de liberaal Thorbecke, die in Leiden ook hoogleraar is. In de Leidse gemeenteraad is Cock de grootste tegenstander van Thorbecke.

In feite heerst in Leiden nog een anachronistische regentenpolitiek met Cock als starre regent. Zo stelt Thorbecke in 1847 voor om scholieren 'die het behoeven en verdienen' vrij te stellen van schoolgeld, maar Cock is daar fel op tegen. Twee jaar later staan zij tegenover elkaar in de Huiszittenhuiskwestie als Thorbecke voorstelt deze zorg, die altijd door de Hervormde Gemeente was gedragen, over te hevelen naar het Rijk. Cock schrijft er de brochure 'De regten der Nederlands Hervormde Gemeente te Leyden op het huiszittenhuis aldaar'.

Van 1846 tot zijn overlijden is hij - met enige tussenpozen - lid van de Provinciale Staten van Zuid-Holland.

In 1848 wordt hij buitengewoon lid van de Tweede Kamer. Dit is de zogenaamde 'Dubbele Kamer', die over de voorstellen tot grondwetsherziening van dat jaar moet stemmen. Cock is een tegenstander van deze grondwetsherziening, in het bijzonder is hij tegen de rechtstreekse verkiezingen. Ook is hij tegen de doodstraf. Daarom stemt hij tegen een groot aantal artikelen van de nieuwe Grondwet.

Bezittingen

Cock werd in die tijd wel de rijkste man van Leiden genoemd. Hij had zijn rijkdom natuurlijk niet te danken aan zijn professoraat, maar aan erfenissen van de Cocceji.

Cock bezat op het Rapenburg vier panden (nr. 40, nr. 42, nr. 46 en nr. 48). Het laatste pand, hun woonhuis, had hij in 1830 gekocht; de andere panden tussen 1845 en 1849.

Aan waardepapieren bezat hij 500.000 gulden, aan uitstaande leningen 110.000 gulden. Daarnaast werd de inboedel, het contante geld en goud en zilver geschat op respectievelijk 24.000, 15.000 en 10.000 gulden. Ook bezat hij een kostbare bibliotheek.

Rapenburg 42-48

Op Rapenburg 48 had het gezin de beschikking over een staf bestaande uit een Zwitserse gouvernante, minstens drie dienstbodes, een huisknecht en een koetsier.

Overlijden

Op 20 oktober 1866 overlijdt Hendrik Cock te Leiden. Vijf dagen later wordt hij ter aarde besteld op de begraafplaats Groenesteeg in keldergraf 141, een graf dat hij in 1841 had gekocht om er zijn echtgenote in te begraven. In dit graf zijn geen anderen begraven dan deze twee.

LEYDEN, den 20sten October 1866. Heden overleed tot
 onze bittere droefheid, in den ouderdom van ruim twee en
 zeventig jaren, onze hartelijk geliefde vader MR. HENDRIK
 COCK, Hoogleeraar in de Regten aan de Leydsche Hoo-
 geschool, Ridder van de Orde van den Nederlandschen
 Leeuw, Grootofficier van de Orde van de Eikenkróon enz.
 Uit aller naam,
 C. COCK.

Overlijdensadvertentie (Leidsch Dagblad 25 oktober 1866)

Keldergraf 141

dubbeld gemetseld - G R A F. N^o. *141*⁷²

LANG.	BREED	DIEP	NEDERL. ELLEN.
Op den 15 ^{en} <i>Februarij</i> 1841 verkocht, en in eigendom overge- dragen, aan <i>Meester Hendrik Cock</i> <i>alhier</i> <i>Betrouwd de vroegster over 1842 del in twee</i> <i>1865</i>			
Daarin zijn begraven de navolgende Lijken.			
Op den 10 ^{den} <i>Februarij</i> 1841 des <i>voor</i> middags ten <i>tien</i> ure, het lijk van <i>2de Meide Maria Cock gebore Engel, oud 41 jaren</i> <i>66-65</i>			
Op den 25 ^{den} <i>Octob</i> 1866 des <i>voor</i> middags ten <i>vi</i> ure, het lijk van <i>M^r. Hendrik Cock</i> oud <i>72 jaren</i>			
Op den _____ 18____ des _____ middags ten _____ ure, het lijk van _____ oud _____			
<i>Den 6^{den} Juli 1893 overgeschreeven</i> <i>ten name van: Meijffroid Anna Ma,</i>			

Grafboek keldergraf 141

Hendrik Cock was een lange man met bruine, doordringende ogen en sprekende gelaatstrekken. Was hij aanvankelijk opgeruimd van aard en een graag gezien persoon, maar in zijn laatste levensjaren werd hij wat in zichzelf gekeerd. Dat kwam onder andere door het verlies in 1856 van zijn tweede zoon - naamgenoot en veelbelovend jurist - maar ook doordat zijn opvattingen over Volkenrecht, Natuurrecht, Staatsrecht en Strafrecht aan het verdwijnen waren in de maatschappij in de tweede helft van de 19de eeuw.

Hij verstond niet de kunst om zich te plooien en werd een wat onbuigzame man, die zijn omgang ging beperken tot zijn kinderen en enkele vertrouwde, jarenlange vrienden. Ook trok hij zich uit diverse functies terug.

Hendrik Cock was een gelovig mens, die veel kracht putte uit de Bijbel. Hij zag geen tegenstelling tussen geloof en wetenschap, maar had de overtuiging dat de diepste grond van beide in God moet worden gezocht.

Bronnen

Artikelen:

Blok, P.J. Blok en P.C. Molhuysen: *Hendrik Cock*, Nieuw Nederlandsch Biografisch Woordenboek. Deel 2, 1912, 306-308.

Pape, J.D.W.: *Levensschets van Mr. Hendrik Cock*, Bijlage tot de Handelingen van het Jaarboek van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde, 1867, 3-56.

Websites:

https://nl.wikipedia.org/wiki/Hendrik_Cock

Fotoverantwoording:

Portret van Cock bij de samenvatting: UBL (PK-T-1064); maker: Jacobus Ludovicus Cornet.

Atheneum Deventer: Stadsarchief Deventer; maker onbekend.

Portret De Brueys: Rijksmuseum (RP-P-1905-1818).

Rapenburg 48: ELO (PV_PV31350.24d); maker Frederik Muller & Cie.

Koning Willem III: Cultural Heritage Agency of the Netherlands Art Collection; maker Nicolaas Pieneman.

Portret van Cock bij de uitgebreide versie: Universiteitsbibliotheek Lelden (Icones 232); maker: C.H. Hodges.

Rapenburg 42-48: ELO (PV_PV6499.50-10); maker onbekend.

Keldergraf 141: Archief Groenesteeg; maker: Lodewijk Kallenberg.

Auteur

Lodewijk Kallenberg (februari 2024)